

Dilemmalogica casus Afrikaanse Varkenspest

Rapportage van kwalitatief onderzoek #2

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Walter Snoei en Joël Friso

Ministerie van Algemene Zaken
Dienst Publiek en Communicatie
Kasper Heijting

MARE
Liesbeth Gerritsen en Sandra van Vemden

Projectnummer MARE: 2018357

19 december 2018

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Achtergrond	3
Onderzoeksdoelstellingen	3
Conclusies en aanbevelingen	4
Conclusies	4
Aanbevelingen	5
Food for thought	5
Resultaten	6
Context	6
Regio Amsterdam	6
Regio Eindhoven	6
Perceptie kernboodschappen	7
Kernboodschappen overall	7
Vragen die de teksten oproepen	7
De rol van de overheid	8
Overige sterke punten – behouden (beide varianten)	9
Overige zwakke punten – veranderen (beide varianten)	9
Specifiek per kernboodschapformat	9
Kernboodschap zonder dilemmalogica	9
Specifiek voor de tekst ZDL	10
Kernboodschap met dilemmalogica	10
Specifiek voor de tekst MDL	11
Perceptie principes met dilemmalogica	13
Bijlagen	16
Bijlage 1: onderzoeksverantwoording	16
Bijlage 2: respondentenverantwoording	17
Bijlage 3: gesprekspuntenlijst	19

Inleiding

Achtergrond

Afrikaanse Varkenspest (hierna: AVP) is enige jaren geleden in Oost-Europa uitgebroken en meer recent ook in de Belgische Ardennen. Het is een extreem besmettelijke virusziekte waardoor wilde zwijnen en varkens erg ziek worden en doodgaan aangezien er geen vaccin tegen bestaat.

Een mogelijke situatie om verdere verspreiding te voorkomen zou kunnen zijn dat buffergebieden rondom besmette gebieden worden ingesteld. Een van de mogelijke scenario's die het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hierna: LNV) heeft om de ziekte te bestrijden is, naast andere maatregelen, het ruimen van gezonde dieren (gehouden varkens, hobbyvarkens en wilde zwijnen).

Burgers kunnen in dat geval -onder andere- te maken krijgen met berichten over het ruimen van gezonde dieren. LNV verwacht dat dit de publieke opinie zal raken en hier mogelijk discussie over zal ontstaan. Ten behoeve van passende communicatie bij de te nemen maatregelen, heeft LNV in samenwerking met DPC voor het algemeen publiek kernboodschappen over (maatregelen ingeval van) AVP opgesteld.

MARE heeft met Dienst Publiek en Communicatie een Nadere Overeenkomst voor meerdere opdrachten gesloten voor onderzoek naar de effectiviteit van dilemmalogica ten opzichte van het format van doelredenering. In dit kader is er voor deze 5G-case een kwalitatief communicatie-onderzoek uitgevoerd en zijn 2 kernboodschappen over de komst van 5G voorgelegd aan de doelgroep Algemeen Nederlands Publiek (ANP); 1 kernboodschap met dilemmalogica en 1 kernboodschap zonder dilemmalogica.

In deze rapportage geven wij de belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen weer. Een nadere uitwerking van de onderzoeksopzet is opgenomen in de bijlagen.

Onderzoeksdoelstellingen

- In hoeverre draagt het format van dilemmalogica bij aan meer begrip en draagvlak dan het format van doelredenering?
 - Primaire stakeholder: DPC
 - Beantwoording: evaluatie per test en uiteindelijk een overkoepelende analyse
- Hoe worden de communicatiemiddelen binnen de case gepercipieerd en welke verbeter- en aandachtspunten zijn er?
 - Primaire stakeholder: LNV
 - Beantwoording: analyse op basis van deze specifieke test
 - Inzicht in de communicatieve werking van de kernboodschappen
 - Inzicht in de context waarin de kernboodschappen worden ontvangen en beoordeeld

Output:

- Inzicht in de communicatieve werking van de kernboodschap, per format
- Inzicht in de invloed van het format dilemmalogica versus doelredenering op het begrip en de mate waarin draagvlak wordt gecreëerd onder de doelgroep ANP
- Concrete aandachts- en verbeterpunten met betrekking tot de kernboodschap, teneinde tot een kernboodschap te komen die optimale aansluiting vindt bij de doelgroep

Communicatiedoelstelling kernboodschap:

- informeren over de maatregelen in het geval er ergens AVP is vastgesteld

- het bewerkstelligen van acceptatie van/berusting in de maatregelen (met name het doden van gezonde dieren)

Disclaimer

Kwalitatief onderzoek is verkennend en inventariserend van aard. Uitkomsten van dergelijk onderzoek moeten dan ook in de eerste plaats worden gezien als indicatief en hypothesevormend en niet als (cijfermatig bewezen) feiten. Omwille van de leesbaarheid wordt in deze rapportage de stellende vorm gebruikt.

Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

- Beide varianten van de kernboodschap (met en zonder dilemmalogica) weten de beoogde communicatiedoelstellingen redelijk tot goed te behalen. Het publiek wordt door de tekst geïnformeerd over de maatregelen in het geval er ergens AVP zou zijn vastgesteld en de tekst draagt over het algemeen bij aan de acceptatie van/berusting in de maatregelen (ook het doden van gezonde dieren).
- Ook de relevantie van de beoogde maatregelen is duidelijk: het eventueel doden van gezonde dieren is nodig om erger te voorkomen.
- De boodschap wordt geaccepteerd en het doden van gezonde dieren lijkt minder een 'issue' dan verwacht. Het veronderstelde probleem is dus geen echt probleem. Wat wél als een mogelijk probleem wordt ervaren: de onduidelijkheid over de impact van AVP/dierziekten op de voedselveiligheid.
 - Er wordt -dus- geen dilemma gevoeld: dat er gezonde dieren zullen worden geruimd om te voorkomen dat het erger wordt, wordt begrepen en geaccepteerd. Dat is akelig, maar vooral voor de varkenshouders. Verder lijkt dit onvermijdelijk en moet het blijkbaar gebeuren.
- Er is overwegend weinig kennis, relevantie en betrokkenheid. Mede daardoor werd aanvankelijk (in de regio Amsterdam en ook bij eerder dilemmalogica-onderzoek) de 2e tekst steeds als beste beoordeeld, ongeacht of dit ZDL of MDL was. Dit is hoogstwaarschijnlijk een leereffect. De eerste tekst heeft dan de functie van agenderen en laat voor het eerst over het onderwerp nadenken, de 2e tekst zet het nieuw geleerde dan in een kader/context.
 - In de regio Eindhoven is de compassie met varkenshouders als zodanig echter nog groter (dan in de regio Amsterdam) en voelt het meer dat Den Haag 'altijd de boeren moet hebben' en het economisch belang van de BV NL meer (dan dat van de boeren of van gewone Nederlanders) voorop staat. Daardoor wordt in de regio Eindhoven de MDL-versie slechter ontvangen en als ongeloofwaardiger en onechter (het onoprecht benoemen van zorgen) beoordeeld, ongeacht of deze versie als eerste of als tweede werd gelezen.
 - In de regio Amsterdam vraagt men zich allereerst af wat e.e.a. voor henzelf persoonlijk betekent, daarna wat dat voor de boeren/BV NL/economie betekent en daarna -enigszins- wat dit voor de dieren betekent.
- Een ander gevolg van het gebrek aan kennis is dat de tekst(en) nogal wat vragen oproepen. Vragen die in eerste instantie betrekking hebben op het eigenbelang/de persoonlijke leefomgeving (de volksgezondheid) en in tweede instantie op het maatschappelijk belang en/of de Nederlandse economie, in casu de varkensboeren. Op de laatste plaats volgt dan (eventueel) het dierenwelzijn.
 - Duidelijkheid door antwoorden op deze vragen (mits positief en naar tevredenheid, zoals b.v. compensatie voor de boeren) kan bijdragen aan een (nog) snellere, maar vooral complete acceptatie van de maatregel(en).

Aanbevelingen

- Het advies is om in de tekst al een aantal antwoorden te verwerken op vragen die de tekst kan oproepen door het impliciete (bekend veronderstelde of niet in de tekst omschreven) expliciet te maken.
- Aangezien een aantal vragen echter pas ontstaat nadat uitvoerig bij de tekst is stilgestaan, maar deze in eerste instantie niet spontaan naar voren komen, adviseren wij om alleen de meest prangende vragen in de tekst zelf te adresseren. Andere vragen kunnen dan middels de website Rijksoverheid.nl worden beantwoord.
 - De vraag waar de besmette (en buffer-)gebieden zich bevinden is een van de belangrijkste; een kaartje kan snel en laagdrempelig onduidelijkheid wegnemen.
 - De vraag met betrekking tot de voedselveiligheid is eveneens erg belangrijk: wat gebeurt er met het vlees van dode dieren en hoe veilig is dat voor consumptie? Termen als slachten, preventief ruimen en afschieten hangen samen met (de beleving) welk vlees je wel of niet kunt eten en welk vlees er in de supermarkt terecht komt. Maak duidelijk welk vlees wel en welk vlees niet voor consumptie in aanmerking komt en geef bewijs (middels het noemen van onderzoek, testen en/of een keurmerk) hoe veilig dat is.
 - Een andere belangrijke vraag is hoe de overheid tot deze beslissing is gekomen: geef aan dat er sinds 2014 alles aan is gedaan om verspreiding van de besmetting te voorkomen en dat (alle) andere opties (dan het ruimen van gezonde dieren) zijn overwogen.
 - En in het verlengde daarvan: geef aan wat er gebeurt met/wordt gedaan voor de getroffen boeren: krijgen de boeren op de een of andere manier enige vorm van compensatie?
- Het verschil tussen besmet - en buffergebied, maar vooral de verschillende maatregelen in die gebieden met betrekking tot wilde zwijnen versus (hobby)varkens, lijkt van minder groot belang. Ze roept in de huidige vorm eerder vragen op (de onduidelijkheid maakt nu in perceptie het optreden van de overheid minder 'krachtig'), waardoor deze aspecten derhalve -beter- op Rijksoverheid.nl kunnen worden geadresseerd.
- Hetzelfde geldt voor de vraag over hoe (door wie of wat) en hoe snel de ziekte zich kan verspreiden. Hierdoor kan worden bepaald of het eigen gedrag moet worden aangepast.
- Benoemen dat er geen vaccin is, is in elk geval zeer belangrijk om acceptatie van de maatregelen te versterken. Dat aspect moet dus sowieso behouden blijven.

Food for thought

- Het *moment* waarop een dergelijke tekst de burger bereikt lijkt belangrijk. Indien er nog weinig of niets aan de hand is kan een dergelijke tekst een risico zijn. Omdat er dan nog weinig kennis over, relevantie van en betrokkenheid met AVP is zou een dergelijke tekst, in elk geval in de regio Eindhoven, misschien eerder de discussie over het houden van (te veel) dieren in het algemeen en de voedselveiligheid in relatie tot overspannen veeteelt in het bijzonder, aan kunnen wakkeren.
 - Op dit moment, waarbij AVP nog niet echt speelt, worden (daardoor) in beide teksten zaken aangekaart waar men ofwel nog niets over weet, nog niet over heeft nagedacht of niet weet wat men moet vinden. Daardoor landen de teksten overwegend moeizaam en lijkt men een kort, algemeen inleidend kader te missen waarin wordt verteld wat het onderwerp is, welke partijen daarbij betrokken zijn en

welke aspecten daar een rol bij spelen. Een korte, zakelijke, feitelijke aanpak lijkt daarvoor het meest gewenst.

- De manier waarop de boodschap wordt gebracht kan ook nog invloed hebben op de acceptatie. Een *schriftelijke* tekst heeft een andere impact dan wanneer dezelfde boodschap *mondeling* zou worden overgebracht middels bijvoorbeeld een videoboodschap. Enerzijds kan in een *mondeling* boodschap veel meer emotie en compassie worden overgebracht. Onder andere de toon en expressie van degene die de boodschap brengt, kunnen invloed hebben op hoe de boodschap overkomt. Anderzijds is er doorgaans voor *geschreven* tekst meer aandacht en hebben feiten daarin een grotere rol dan emotie. De lezer vormt zelf een beeld, wat per ontvanger van de boodschap dus kan verschillen.
- Nader onderzoek (naar het verschil tussen het overbrengen van dezelfde boodschap mondeling versus schriftelijk) zou moeten uitwijzen welke manier in het onderhavige geval wenselijk dan wel noodzakelijk is om de beoogde doelstellingen te behalen.

Resultaten

Context

Mensen hebben (door eerdere berichtgeving) bij dierziekten in het algemeen wel een beeld. Velen hebben meteen het impactvolle beeld van de grijpers die dieren ruimen voor ogen. Sommigen hebben het gevoel dat het vaak 'raak' is (bijv. Q-koorts, fipronil en gekkekoeienziekte) en dat 'die arme boeren' het niet makkelijk hebben.

Mensen zijn daardoor gewend geraakt aan maatregelen aangaande dierziekten: bij dierziekten moet er geruimd worden. Daar kun je genuanceerd over (proberen te) zijn, maar er lijkt geen ander scenario.

Regio Amsterdam

Het onderwerp AVP lijkt in de regio Amsterdam nog niet te leven. Kennis, relevantie en betrokkenheid zijn daar laag. Omdat de situatie nu nog niet aan de orde is, maar áls deze zich wel zou voordoen dit waarschijnlijk nog steeds niet dichtbij (hun) huis zal optreden, is het voor deze regio vooral een 'ver-van-mijn-bed'- en 'dit raakt mij niet'-aangelegenheid.

Regio Eindhoven

Ondanks dat de regio Eindhoven midden in varkenshoudersgebied ligt, is de betrokkenheid ook daar nog betrekkelijk laag. Er is in elk geval niet aantoonbaar meer kennis, noch wordt er meer relevantie gevoeld dan in de regio Amsterdam. Men heeft wel veel compassie met de varkenshouders, meer nog dan in de regio Amsterdam:

“Vergeet niet dat jaren geleden half Brabant is geruimd!”

Meer ook dan in de regio Amsterdam is er in deze regio sprake van een sceptische houding ten aanzien van de overheid:

“Ze doen toch wel wat ze willen als ze eenmaal gekozen zijn”.

Perceptie Kernboodschappen

Kernboodschappen overall

Na het lezen van de eerste tekst (zowel de versie met dilemma's (MDL) als de versie zonder dilemma's (ZDL)) haalt de doelgroep daaruit dat deze gaat over AVP en welke maatregelen daar eventueel tegen getroffen zullen worden.

Het onderwerp roept bij de mensen (die aan het onderzoek meegedaan hebben) geen sterke emoties op. Men vindt het weliswaar zielig voor de boeren, maar de relevantie van het ruimen van gezonde dieren is (op *maatschappelijk* niveau) overwegend duidelijk.

- Voor de meesten lijkt het niet echt uit te maken of het over hobbyvarkens of gehouden varkens gaat. Voor beide typen varkens raakt het mensen wel enigszins: de een vindt een hobbyvarkentje 'zieliger', de ander, met name in de regio Eindhoven, vindt de impact op een boer die er zijn brood mee verdient erger.
 - Slechts een enkeling maakt verschil tussen commercieel gehouden varkens en hobbyvarkens: hobbyvarkens komen immers nergens en kunnen de ziekte daardoor niet verspreiden. Waarom moeten die dan ook geruimd worden? Dat lijkt onnodig.
- Wilde zwijnen daarentegen lijkt men sowieso minder erg te vinden, omdat in dat geval geen mensen door de maatregelen getroffen worden.

Vragen die de teksten oproepen

De teksten roepen evenwel nog veel vragen op, met name het effect van AVP (en de maatregelen), primair op het *persoonlijke* vlak: moet ik mij zorgen maken en/of mijn gedrag aanpassen?

- Waar is de AVP-besmetting?
 - Hoe ver/dichtbij is dit van waar ik woon of mij beweeg? Hoe groot is het gebied? Mag ik ergens niet meer komen? Kan ik daar wel langfietsen of wandelen?
- Weten ze zeker dat het niet besmettelijk is voor mensen? Hoe zit het met het eten?
 - Moet ik tijdelijk stoppen met varkensvlees eten? Hoe kan ik weten of vlees wel of niet besmet is en welk vlees in de supermarkt terecht komt?

Het eerste punt is belangrijker voor de regio Eindhoven (letterlijk dicht bij huis), maar is beslist ook een vraag in de regio Amsterdam. Het tweede punt is vooral sterk in de regio Amsterdam, maar leeft zeker ook in de regio Eindhoven.

Secundair heeft men vragen waarvan de antwoorden (indien 'positief') kunnen bijdragen aan een hogere acceptatie van de maatregel(en):

- Zijn er echt geen andere dingen die ze kunnen doen om te voorkomen dat zoveel dieren geruimd moeten worden? Is this the last resort? Men heeft dat uiteraard liever niet, maar als het echt niet anders kan dan accepteert men dat over het algemeen wel.
 - Sommigen vragen zich wel af waarom de dieren niet eerst worden getest om te beoordelen of ze echt moeten worden afgemaakt. Daarbij begrijpt men dat dat bij wilde zwijnen niet kan, maar bij gehouden - en hobbyvarkens zou dat toch wel moeten kunnen:

"Een niet-ziek dier kan toch niet iets overbrengen? Waarom moet die dan dood?"

- Is er echt alles gedaan om besmetting in Nederland te voorkomen? AVP was immers al in 2014 bekend, dus hadden ze niet kunnen voorkomen dat het hier naartoe gereisd is? Wat hebben ze in de tussentijd gedaan? En hoe is het daar in Oost-Europa afgelopen, als het al afgelopen is? Als (er bewijs wordt genoemd dat) alles geprobeerd is, is de acceptatie sneller en sterker omdat men er dan van overtuigd is dat er geen andere mogelijkheid is.

- Wat gebeurt er met de getroffen boeren: krijgen zij compensatie? De boeren hebben het immers al zo moeilijk, zijn altijd de pineut en zouden moeten worden geholpen omdat zij er niets aan kunnen doen als deze ziekte hier uitbreekt.

Aanvullend zijn er nog andere zaken die in de teksten niet helemaal helder over het voetlicht komen:

- Het verschil tussen de besmette zone en de bufferzone is niet duidelijk, maar vooral de verschillende maatregelen binnen deze zones zorgen voor onduidelijkheid: in de bufferzone worden wilde zwijnen afgeschoten, maar in de besmette zone worden ze met rust gelaten. En in de besmette gebieden worden gehouden varkens juist gedood. Dat is lastig te bevatten. De impliciete redenering daarachter (niet opjagen om verspreiding te voorkomen) is niet duidelijk.
 - En hoe zorgt de overheid er tegelijkertijd voor dat de wilde zwijnen in het besmette gebied blijven: ze kunnen er toch geen hek omheen zetten? Of is dat gebied zo klein dat dat wel kan?
- Hoe vindt de verspreiding plaats? Hoe kan het van Oost-Europa hier gekomen zijn? Zijn er ook vervoersmaatregelen? Kunnen mensen het meenemen of overbrengen (b.v. aan de schoenen)?

“Kan het ook via de lucht verspreiden?”

- Tevens wordt er gesproken over slachten, preventief ruimen en afschieten. Het door elkaar heen gebruiken van deze termen zorgt niet alleen voor verwarring, maar ook voor onrust. Welke maatregelen hebben welk effect op de voedselkwaliteit: kun je vlees van geslachte dieren nou juist wel of juist niet eten? Dezelfde vraag geldt voor preventief geruimde dieren.

De rol van de overheid

- Dit -en eerder- dilemma-logica-onderzoek lijkt te bevestigen dat men graag een duidelijke overheid wil. Men vindt het goed dat de overheid maatregelen treft. De teksten weten de overheid op een ‘in control’-manier neer te zetten. De overheid acht het, mede voor het beschermen van de economie, nodig om gezonde dieren te ruimen om te voorkomen dat er straks miljoenen ziek worden. De relevantie van die maatregel is duidelijk: dit is beter voor de economie (maatschappelijke relevantie: imago en export) en dit wordt derhalve geaccepteerd. Het is immers de taak van de overheid om te handelen in het landsbelang.
- In de regio Eindhoven vindt en wil men dit ook, maar is een overheid die handelt in het belang van *heel* Nederland, minder geloofwaardig. In dit kader wordt o.a. ook de gaswinning in Groningen genoemd, wat nu met het voorbeeld van getroffen varkensboeren wederom ‘bewijst’ dat ‘buiten de Randstad Den Haag niet boeit.’
 - Hier is de opvatting meer dat de overheid het aan haar eigen beleid te danken heeft dat er problemen (zijn) ontstaan. Door bijvoorbeeld megastallen en dierenimport (uit Oost-Europa) zijn er te veel dieren, is controle moeilijker en komen er problemen. De beoogde maatregel (preventief ruimen van gezonde dieren) wordt evenwel ook geaccepteerd, maar de overheid zou niet moeten suggereren dat ze met iedereen rekening houdt (zorgen, boeren, gevoelens). Door eerdere ervaringen weet men namelijk dat preventief ruimen toch wel gaat gebeuren. Het zou voor de acceptatie en het enigszins wegnemen van de scepsis echter helpen om te vermelden dat alle andere opties zijn overwogen en waarom die zijn verworpen.

“Ik roep al jaren dat we veel te veel dieren hebben, er gaat steeds meer fout.”

Overige sterke punten – behouden (beide varianten):

- Een korte uitleg over wat AVP is.
- 'Het is niet besmettelijk voor mensen.' Dit is cruciale informatie en een van de eerste dingen die mensen zich afvragen als er sprake is van een (nieuwe) dierziekte.
- 'Er is geen effectief vaccin tegen Afrikaanse Varkenspest'. Het benoemen van dit feit maakt dat men de boodschap dat de varkens geruimd dienen te worden, beter accepteert. De dieren kunnen niet worden gevaccineerd, dus is de maatregel geoorloofd.

Overige zwakke punten – veranderen, aanvullen, uitleggen of verwijderen (beide varianten):

- Besmet - en buffergebied: waar liggen ze en wat is het verschil?
- De term 'gehouden' varkens is niet breed bekend, zeker niet in de regio Amsterdam.
- 'De grenzen daarvan worden kenbaar gemaakt op Rijksoverheid.nl': dit is nog te vaag en vraagt tevens om actie van de burger zelf. Er is een sterke roep om een kaartje waarop in één oogopslag te zien is waar zich de (besmette - en buffer-)gebieden bevinden.
- '...is in 2014 vastgesteld in het oostelijk deel van de EU': dit is weliswaar belangrijk om te weten, maar onvolledig. Deze zin roept daardoor vragen op:
 - waar dan precies, is het ook in (oost-)Duitsland, hoe groot is dat gebied, hoe (en of) is het daar afgelopen, hoe is het van daar naar hier gekomen/hoe verspreid de ziekte zich, kunnen mensen dit meenemen/overbrengen of verergeren?
 - En: wat heeft de overheid sinds 2014 gedaan met deze kennis? Waarom is het toch hier gekomen? Wat is er sindsdien gedaan om verdere verspreiding te voorkomen?
- 'Besmette dieren worden erg ziek en veel gaan dood'. De inhoud van deze zin is weliswaar relevant om de ernst van de ziekte in te kunnen schatten, maar de formulering is ongelukkig. Zo geformuleerd is het namelijk zowel erg logisch (dit voelt als een open deur: als dieren erg ziek zijn en er is geen vaccin, dan gaan ze dus dood) als naar om te lezen (het suggereert dat de dieren erg kunnen lijden).

Specifiek per kernboodschap-format

De bevindingen per kernboodschap worden hieronder uiteengezet.

- Voor de volledigheid wordt per kernboodschap eerst de desbetreffende tekst weergegeven.
- De specifieke sterktes en verbeterpunten per kernboodschap worden getoond aan de hand van kleurcodes.
 - Groen = sterk (+)
 - Oranje = tweeledig (±)
 - Rood = zwak (-)
- Vervolgens worden (na een aantal respondentenquotes) de specifieke bevindingen voor de tekst toegelicht.

Kernboodschap zonder dilemmalogica (ZDL)

Afrikaanse varkenspest is vastgesteld bij wilde zwijnen in Nederland. Om verdere verspreiding van de virusziekte te voorkomen treft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een aantal uitzonderlijke maatregelen. Er wordt een besmet gebied aangewezen en de grenzen daarvan worden kenbaar gemaakt op Rijksoverheid.nl. In het besmette gebied wordt de populatie wilde zwijnen zoveel mogelijk afgezonderd en worden alle gehouden varkens, inclusief hobbymatig gehouden varkens, geslacht of preventief geruimd. De minister heeft daarnaast een buffergebied ingesteld rond het gebied waar de besmetting is aangetroffen. Alle wilde zwijnen in dit gebied worden afgeschoten.

Het gaat om een zeer besmettelijke virusziekte die voorkomt bij varkens en wilde zwijnen. De dierziekte, die niet besmettelijk is voor mensen, is in 2014 vastgesteld in het oostelijk deel van de EU en is nu ook aangetroffen bij wilde zwijnen in Nederland. Besmette dieren worden

erg ziek en veel gaan dood. Er is op dit moment geen effectief vaccin tegen Afrikaanse varkenspest.

De minister realiseert zich dat het preventief ruimen in het besmette gebied een ingrijpende maatregel is die veel varkenshouders en gezinnen raakt. Op deze manier wordt echter voorkomen dat het virus naar de gehouden varkens verspreidt, wat grote economische schade zou veroorzaken. De maatregelen en gevolgen van een besmetting in de varkenshouderij zijn veel groter dan een enkele besmetting bij wilde zwijnen. Het is dus van groot belang om de ziekte buiten de gehouden varkens te houden. Door het preventief ruimen van varkenshouderijen in het besmette gebied wordt de kans daarop verkleind.

“Uitzonderlijke maatregelen: ruimen is niet uitzonderlijk, want dat gebeurt toch juist altijd.”

“Besmette dieren laat je toch niet creperen, die moet je juist afschieten.”

Specifiek voor de tekst zonder dilemmalogica (ZDL)

- Deze tekst lijkt meer gericht op de burger met als verondersteld doel: vertrouwen wekken in de maatregelen en de overheid: wees gerust, wij informeren jullie en nemen maatregelen.
- De toon is navenant: zakelijk, informatief, sec, serieus, to the point, volwassen.
- De ordening (van redeneringen) is beter en logischer en mede daardoor geloofwaardiger (dan in de versie MDL).
- Het woord ‘uitzonderlijke’ (maatregelen) is ongelukkig: preventief ruimen is namelijk niet uitzonderlijk (eerder regel dan uitzondering), waardoor dit woord ongelooftwaardig is. Tevens klinkt het nogal bombastisch (te politiek) en daardoor onoprecht. Evenwel is het punt als zodanig positief omdat het aantoont dat de minister hier ook niet makkelijk mee omspringt: het is gelukkig geen ‘business as usual’.
- De zin ‘Besmette dieren worden erg ziek en veel gaan dood.’ zorgt niet alleen voor een ongemakkelijk gevoel, maar ook voor wat verwarring. Dit komt namelijk contra-intuïtief over. Zieke dieren moet je immers uit hun lijden verlossen en niet aan hun lot overlaten. Juist zieke dieren lijken in aanmerking te komen om te worden afgeschoten. Daarmee samenhangend: waarom worden wilde zwijnen (die toch juist besmet zijn) in het besmette gebied niet afgeschoten, maar met rust gelaten? Ook dat klinkt onlogisch.
- ‘Er wordt een besmet gebied aangewezen’: als de tekst wordt ingezet op het moment dat er al maatregelen worden/zijn genomen, is deze vorm te passief en achterhaald. Daarnaast is een actievere schrijfstijl (tegenwoordige tijd) duidelijker: ‘er is een besmet gebied’.
- Het stukje zin ‘die veel varkenshouders en gezinnen raakt’ komt wat willekeurig (‘welke gezinnen?’) en incompleet over. Het klinkt logischer en completer om te spreken over ‘mensen’: ‘dan heb je het over iedereen die het zou kunnen betreffen’.
- ‘Door het preventief ruimen van varkenshouderijen in het besmette gebied wordt de kans daarop verkleind.’ Deze zin lijkt dubbelop.

Kernboodschap met dilemmalogica (MDL)

Afrikaanse varkenspest is vastgesteld bij wilde zwijnen in Nederland. Er zijn varkenshouders en eigenaren van hobbyvarkens, in het gebied rond de plek waar de besmetting is aangetroffen, die zich zorgen maken. Het risico bestaat dat de zeer besmettelijke virusziekte ook overslaat naar hun varkens. Wilde zwijnen en varkens die besmet zijn met Afrikaanse varkenspest worden erg ziek en veel gaan dood. De dierziekte, die niet besmettelijk is voor mensen, is in 2014 vastgesteld in het oostelijk deel van de EU en is nu ook aangetroffen bij wilde zwijnen in Nederland. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft besloten dat gehouden varkens uit voorzorg geslacht of preventief geruimd worden en wilde zwijnen afgeschoten worden, om de kans op verdere verspreiding zo klein mogelijk te maken.

De minister realiseert zich dat de bestrijding van Afrikaanse varkenspest grote offers vraagt van veel gezinnen. Er is veel weerstand tegen het doden van gezonde dieren. Anderzijds, als we geen maatregelen nemen, bedreigt de besmettelijke virusziekte miljoenen gehouden varkens en wilde zwijnen. Het is niet alleen van belang voor het dierenwelzijn, maar ook het behoud van vertrouwen in de export van de Nederlandse varkenssector. Er is op dit moment geen effectief vaccin tegen Afrikaanse varkenspest. Zonder verdere maatregelen verspreidt de dierziekte zich snel en dit zal leiden tot veel meer zieke dieren.

Om de grote populaties gehouden varkens en wilde zwijnen te beschermen, heeft de minister een besmet gebied aangewezen. De grenzen van dit gebied worden kenbaar gemaakt op Rijksoverheid.nl. Alle gehouden varkens, inclusief hobbymatig gehouden varkens, in het gebied worden geslacht of preventief geruimd. De minister heeft daarnaast een buffergebied ingesteld rond het gebied waar de besmetting is aangetroffen. Alle wilde zwijnen in dit gebied worden afgeschoten. Hierdoor wordt voorkomen dat de virusziekte overslaat naar andere populaties.

“Offers? Je offert toch alleen aan (een) God? Gaat het hier niet meer over ‘opofferingen’?”

“Het is heel goed dat ze spreken over miljoenen gehouden varkens. Nu snap ik beter over welke schaal we het hebben; dat het doden van een paar duizend dieren nodig is om er veel meer, namelijk miljoenen, te sparen.”

“Het zijn toch niet alleen de varkenshouders en de hobbyvarkens-eigenaren die zich zorgen maken? Nou lijkt het net of zij er de schuld van zijn dat de minister maatregelen gaat nemen.”

Specifiek voor de tekst met dilemmalogica (MDL)

- Deze tekst lijkt ook gericht op/bedoeld te zijn voor de burgers, maar met een iets ander verondersteld doel: de overheid neerzetten als een partij die met iedereen rekening houdt, waardoor het als ‘propaganda’ kan overkomen. Door de zorgen van de boeren nadrukkelijk te benoemen, maar dit tegelijkertijd niet echt geloofd wordt, hoopt men dat er voor de boeren zelf een andere tekst zal komen (die hen wel serieus neemt).
- De toon is enerzijds sussend (‘zalvend’) en lijkt meer gericht op indekken, anderzijds sensatiezoekend (door het gebruik van grote woorden en het oproepen van emoties), zoals ‘uitzonderlijk’ en ‘grote offers’.
- De ordening (van redeneringen) is onlogischer en moeilijker te lezen: er zijn veel dubbelingen en er wordt (met name door het gebruik van grote bijvoeglijke (naam)woorden) teveel om de hete brij heen gedraaid. Dit doet afbreuk aan de geloofwaardigheid en vergroot de sceptische houding. De tekst lijkt vooral het economisch belang te verdedigen en de rest van de tekst dient als het ware om dat te verbloemen:
- De zin ‘er zijn varkenshouders en eigenaren ...’ is op deze plaats een stap te ver zo vroeg in de tekst. Men mist context en kadering: wat is het, wie zijn er bij betrokken (wie zijn de stakeholders) en waar speelt e.e.a. zich af?
- Het benoemen van de zorgen kán worden uitgelegd alsof de schuld bij de boeren zelf ligt. Omdat zij zich zorgen maken moet de minister maatregelen nemen. Tevens kan het worden gevoeld als het benoemen van het ongemak van de overheid in plaats van het benoemen van het ongemak in de samenleving. Daarnaast zouden het toch niet alleen de varkenshouders en eigenaren van hobbyvarkens zijn die zich zorgen maken, maar het publiek toch ook wel als het zo ver zou zijn, is de redenering.

“Ze doen alsof ze om de boeren geven door te erkennen dat die zich zorgen maken, maar uiteindelijk gaat het om de economie. Er staat namelijk niet dat ze de boeren zullen compenseren.”

- Het erkennen dat er varkenshouders en eigenaren van hobbyvarkens zijn die zich zorgen maken over de AVP, polariseert.
 - Enerzijds komt het benoemen van de zorgen eerlijk en transparant over en zet dit de overheid neer als empathisch. Men waardeert het om goed geïnformeerd te worden, alle kanten belicht te krijgen (dat komt namelijk over als volledige informatie) en dat er niet voorbij wordt gegaan aan zorgen die er leven.
 - Anderzijds voelt dit niet alleen minder relevant (en juist enigszins incompleet) omdat het voornamelijk de zorgen van *boeren* betreft (en zoals verondersteld zij niet de enigen zullen zijn die zich zorgen maken), maar tevens is men het benoemen van deze meer ‘emotionele’ aspecten van een onderwerp niet van de overheid gewend.
- Velen vinden een meer emotionele, empathische aanpak echter niet alleen onbekend, maar ook ongewenst.
 - Dat dit aspect van de tekst minder wordt gewaardeerd en geaccepteerd kán een gevolg zijn van de *plaats* waar deze zorgen in de tekst zijn vermeld, namelijk meteen al in de inleiding/eerste alinea. Men lijkt dan nog niet toe aan ‘emotie’ of empathie omdat men nog in de agenderingsfase zit (waar hebben we het überhaupt over?).
 - Het kan ook zijn dat men van de overheid sowieso een (meer) zakelijke toon met feitelijke informatie wil. Maar dit kán op haar beurt ook weer een gevolg zijn van het feit dat het geschetste dilemma niet als zodanig wordt ervaren. Het is voorstelbaar dat bij een (sterk) gevoeld dilemma meer waardering is voor het benoemen van de zorgen en het erkennen van verschillende standpunten.
 - Daarnaast zorgt de sceptische houding ten aanzien van de overheid ervoor dat dit aspect van de tekst ongeloofwaardig wordt gevonden. Het benoemen van compensatie of enige regeling voor de getroffen boeren, zou concreet bewijs zijn dat er wél naar de boeren geluisterd wordt of met hen rekening wordt gehouden.

“Er wordt toch niet met de boeren gepraat of naar ze geluisterd, dus hoe kun je dan zeggen dat ze zich zorgen maken.”

- ‘Wilde zwijnen/gehouden varkens’: zonder verdere aanduiding of uitleg (welke, hoeveel en waar) lijkt het zo net alsof *alle* gehouden varkens zullen worden geruimd/het *alle* wilde zwijnen betreft.
- Het woord ‘offers’: dit woord wordt breed verworpen. Je offert immers iets aan (een) God.
- De woorden ‘van veel gezinnen’ roept wederom de vraag op: welke gezinnen? En: er worden toch ook van anderen offers gevraagd? Dus zo geschreven voelt dit enigszins willekeurig en incompleet.
- De zin ‘Het is niet alleen van belang voor het dierenwelzijn, maar ook het behoud van vertrouwen in de export van de Nederlandse varkenssector’ wordt gewaardeerd in de regio Amsterdam. Voor de regio Eindhoven is dit eveneens belangrijk, echter niet geloofwaardig (dat dit behalve voor de economie ook voor de boeren wordt gedaan).
- De zin ‘de dierziekte verspreidt zich snel’ verontrust niet alleen, maar roept ook vragen op. Hoe snel is snel? Moeten wij ons nu (ook/echt) zorgen maken?

Benoemen dat er veel weerstand is tegen het doden van gezonde dieren polariseert eveneens:

- Aan de *ene kant* vindt men het fijn dat dit openlijk benoemd en erkend wordt en er rekening wordt gehouden met gevoelens in de samenleving. Het toont dat de overheid snapt dat dit leeft (empathie heeft) en dit -ook- niet zondermeer ‘normaal’ vindt. Het suggereert tevens dat

de overheid in het kiezen van haar maatregelen ook rekening houdt met verschillende sentimenten, wat wordt gewaardeerd.

- Aan de *andere kant* lijkt dit een doodoener, want dit geldt immers voor iedereen: niemand is voor het doden van gezonde dieren en dus is het zo logisch dat dit zo is dat het geen meerwaarde lijkt te hebben om dit te noemen. Tevens is het ook confronterend en niet fijn om dit te lezen. Het roept beelden op van grijpers die hele klonten dode dieren in vrachtwagens gooien.
- Bovendien is het enerzijds – anderzijds (het veronderstelde dilemma) niet in balans: het 'anderzijds' is in tekst langer en krijgt daardoor meer aandacht en gewicht. Het enerzijds (er is veel weerstand tegen het doden van gezonde dieren) wordt daardoor minder belangrijk en zelfs ondergeschikt en potentieel ongeloofwaardig dat de overheid hier echt rekening mee wil houden.
 - Het economisch belang (voor de BV NL) moet dus niet lijken te prevaleren boven het belang van de varkenshouders. Voor het publiek zijn dit namelijk niet automatisch communicerende vaten. Als de take-out is dat de economie/BV NL het belangrijkste is en er uit de tekst te weinig compassie met de varkenshouders blijkt, komt alle beoogde empathie ongeloofwaardig en onoprecht over en kan dat eerder een averechts effect hebben, in plaats van het beoogde 'recht doen aan de twee kanten' door het erkennen van de perspectieven (MDL).

Perceptie principes van dilemmalogica

De kernboodschap die is geformuleerd in dilemmalogica-format weet de beoogde communicatiedoelstellingen niet beter te behalen dan de kernboodschap geformuleerd zonder dilemmalogica. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat, zoals elders in dit rapport wordt geschetst, het dilemma rond het doden van gezonde dieren niet echt leeft, maar wel dat van de voedselveiligheid en compensatie van varkenshouders.

In het algemeen accepteren deelnemers aan het onderzoek in geval van dierziekten de voorgestelde maatregelen (het doden van gezonde dieren om erger te voorkomen). Beide teksten (zowel met als zonder DL) onderstrepen het belang van deze maatregelen en dragen bij aan draagvlak hiervoor. Geen van de twee varianten lijkt voor hogere acceptatie te zorgen (behalve bij een sceptische houding t.o.v. de overheid; zie later deze tekst).

Sterker nog, de dilemmalogica-tekst (MDL) roept meer vragen (en daarmee een gevoel van onduidelijkheid) op dan de tekst zonder dilemmalogica (ZDL).

Tevens wordt, wanneer men een sceptische basishouding heeft ten aanzien van de overheid, het erkennen van zorgen als ongeloofwaardig gepercipieerd. Dit resulteert in dat geval in een voorkeur voor de tekst zonder dilemmalogica.

De MDL-tekst wakkert een gevoel van onduidelijkheid en enig ongenoegen aan omdat:

- de doelgroep weinig tot geen kennis van het onderwerp heeft. Aangezien de MDL-tekst te snel start met het benoemen van de zorgen en een inleidend kader om AVP te agenderen (wat, wie en waar) mist, sluit de tekst daarmee onvoldoende aan bij het kennisniveau van de lezer.
- De tekst persoonlijke relevantie mist: het effect van de AVP en de maatregelen voor het eigen leven, met name de gezondheidsaspecten (voedselveiligheid) worden niet beschreven (geldt overigens voor beide varianten van de kernboodschap).
- De benoemde zorgen niet breed worden gedeeld. Hoewel het kán worden gewaardeerd dat er (door de overheid) eerlijk wordt gezegd dat er zorgen zijn en dat er weerstand is tegen het doden van gezonde dieren, wordt dit nu vooral ervaren als 'net niet'.
 - Het economische perspectief overheerst en het enerzijds-anderzijds is niet in balans. Het persoonlijke perspectief voor de burger én voor de varkenshouders is

- onvoldoende aanwezig. De zienswijze van het effect van de AVP op de Nederlandse economie krijgt te veel nadruk in vergelijking met en ten koste van de zienswijze van de burger en de varkenshouder.
- De intentie (empathie, verschillende kanten belichten, zorgen benoemen en rekening houden met alle burgers) wordt weliswaar begrepen, maar in de huidige vorm van de tekst ongeloofwaardig overgebracht, zeker met een sceptische, kritische lezer.
 - Met name in Eindhoven wordt het als ongeloofwaardig gepercipieerd dat de overheid daadwerkelijk geeft om het perspectief van de boeren of mensen die weerstand ervaren tegen het doden van dieren. Deze perceptie wordt gevoed door eerdere voorvallen van grootschalig ruimen van dieren in Brabant, de kwestie Oostvaardersplassen en bijvoorbeeld de gaswinning in Groningen: *“Ze doen alsof ze luisteren, maar ondertussen doen ze gewoon wat ze zelf willen en gaat het allemaal om het geld”*. De empathie in de tekst schiet bij deze lezers in het verkeerde keelgat. Benoemen dat boeren een financiële compensatie krijgen voor de schade door het ruimen, zou wat hen betreft concreet bewijs zijn van het feit dat de overheid zich *wel* om hen bekommert. Dat hier in de tekst geen duidelijkheid over wordt geschapen heeft dan ook een negatief effect.
 - Het is niet zo dat doordat de verschillende zienswijzen niet gelijkwaardig naar voren komen, het dilemma onvoldoende wordt ervaren. Het in de tekst omschreven dilemma wordt niet ervaren, omdat duidelijk is dat de beoogde maatregel (het doden van gezonde dieren) bedoeld is om erger te voorkomen (en men het hiermee eens is) en men ook op basis van het verleden weet dat er geen andere uitkomst dan ruimen mogelijk was.
- Het geboden perspectief vanuit de overheid wordt in beide versies dus grotendeels geaccepteerd, al is meer uitleg over het hoe en waarom (is alle gedaan, zijn er geen andere maatregelen mogelijk?) van de besluitvorming wenselijk en om totale acceptatie te bewerkstelligen, ook noodzakelijk. De ZDL-tekst wordt hierom beter gewaardeerd: zij zet de context korter en duidelijker en daardoor sneller neer, heeft een logische en krachtige opbouw met minder dubbelingen en herhalingen en daardoor een betere structuur.

<i>Tekst met dilemmalogica</i>	<i>Tekst zonder dilemmalogica</i>
<p>Afrikaanse varkenspest is vastgesteld bij wilde zwijnen in Nederland. Om verdere verspreiding van de virusziekte te voorkomen treft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een aantal uitzonderlijke maatregelen. Er wordt een besmet gebied aangewezen en de grenzen daarvan worden kenbaar gemaakt op Rijksoverheid.nl. In het besmette gebied wordt de populatie wilde zwijnen zoveel mogelijk afgezonderd en worden alle gehouden varkens, inclusief hobbymatig gehouden varkens, geslacht of preventief geruimd. De minister heeft daarnaast een buffergebied ingesteld rond het gebied waar de besmetting is aangetroffen. Alle wilde zwijnen in dit gebied worden afgeschoten.</p> <p>Het gaat om een zeer besmettelijke virusziekte die voorkomt bij varkens en wilde zwijnen. De dierziekte, die niet besmettelijk is voor</p>	<p>Afrikaanse varkenspest is vastgesteld bij wilde zwijnen in Nederland. Er zijn varkenshouders en eigenaren van hobbyvarkens, in het gebied rond de plek waar de besmetting is aangetroffen, die zich zorgen maken. Het risico bestaat dat de zeer besmettelijke virusziekte ook overslaat naar hun varkens. Wilde zwijnen en varkens die besmet zijn met Afrikaanse varkenspest worden erg ziek en veel gaan dood. De dierziekte, die niet besmettelijk is voor mensen, is in 2014 vastgesteld in het oostelijk deel van de EU en is nu ook aangetroffen bij wilde zwijnen in Nederland. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft besloten dat gehouden varkens uit voorzorg geslacht of preventief geruimd worden en wilde zwijnen afgeschoten worden, om de kans op verdere verspreiding zo klein mogelijk te maken.</p>

mensen, is in 2014 vastgesteld in het oostelijk deel van de EU en is nu ook aangetroffen bij wilde zwijnen in Nederland. Besmette dieren worden erg ziek en veel gaan dood. Er is op dit moment geen effectief vaccin tegen Afrikaanse varkenspest.

De minister realiseert zich dat het preventief ruimen in het besmette gebied een ingrijpende maatregel is die veel varkenshouders en gezinnen raakt. Op deze manier wordt echter voorkomen dat het virus naar de gehouden varkens verspreidt, wat grote economische schade zou veroorzaken. De maatregelen en gevolgen van een besmetting in de varkenshouderij zijn veel groter dan een enkele besmetting bij wilde zwijnen. Het is dus van groot belang om de ziekte buiten de gehouden varkens te houden. Door het preventief ruimen van varkenshouderijen in het besmette gebied wordt de kans daarop verkleind.

De minister realiseert zich dat de bestrijding van Afrikaanse varkenspest grote offers vraagt van veel gezinnen. Er is veel weerstand tegen het doden van gezonde dieren. Anderzijds, als we geen maatregelen nemen, bedreigt de besmettelijke virusziekte miljoenen gehouden varkens en wilde zwijnen. Het is niet alleen van belang voor het dierenwelzijn, maar ook het behoud van vertrouwen in de export van de Nederlandse varkenssector. Er is op dit moment geen effectief vaccin tegen Afrikaanse varkenspest. Zonder verdere maatregelen verspreidt de dierziekte zich snel en dit zal leiden tot veel meer zieke dieren.

Om de grote populaties gehouden varkens en wilde zwijnen te beschermen, heeft de minister een besmet gebied aangewezen. De grenzen van dit gebied worden kenbaar gemaakt op Rijksoverheid.nl. Alle gehouden varkens, inclusief hobbymatig gehouden varkens, in het gebied worden geslacht of preventief geruimd. De minister heeft daarnaast een buffergebied ingesteld rond het gebied waar de besmetting is aangetroffen. Alle wilde zwijnen in dit gebied worden afgeschoten. Hierdoor wordt voorkomen dat de virusziekte overslaat naar andere populaties.

Bijlagen

Bijlage 1: onderzoeksverantwoording

Methoden en procedure

- 4 focusgroepen van 120 minuten met 5 respondenten per groep
- De onderzoeksdoelgroep van deze test is Algemeen Nederlands Publiek (ANP), volwassenen van 18 jaar en ouder. Voor allen geldt:
 - zijn in de leeftijd 18+
 - zijn communicatief vaardig (omwille van een constructief gesprek)
 - staan niet (sterk) afwijzend tegenover de overheid/LNV
 - Er is gestreefd naar een spreiding op:
 - woonplaats: stedelijk versus meer ruraal gebied
 - sekse/leeftijd
 - beroep/opleidingsniveau

Het onderzoek is door Liesbeth Gerritsen en Sandra van Vemden op 4 en 10 december 2018 (twee focusgroepen per dag) uitgevoerd bij respectievelijk MARE in Amsterdam en IGLUU in Eindhoven en is bijgewoond door betrokkenen van DPC en LNV.

Stimulusmateriaal:

- Kernboodschap in dilemmalogica format - MDL.
- Kernboodschap in doelredenering format (zonder dilemmalogica) - ZDL.

De kernboodschappen zijn in alternerend format voorgelegd aan de respondenten. Respondenten hebben beide formats voorgelegd gekregen.

Alle respondenten zijn door een in marktonderzoek gespecialiseerd selectiebureau onder verantwoordelijkheid van MARE gerekruteerd en zijn versluierd uitgenodigd.

Bijlage 2: Respondentenverantwoording

De hiervoor benoemde selectiecriteria hebben de volgende respondenten opgeleverd:

4 december 2018 (Amsterdam):

Groep 1

Datum en tijd		Dinsdag 4 december 2018 - Groep 1: 16.00 - 18.00 uur				
Nr	Voornaam	M/V	Leeftijd	Gezinssituatie	Opleiding	Woonplaats
1	Wim	M	68	Getrouwd, uitwonende kinderen	HBO	Amsterdam
2	Andy	M	30	Alleenstaand	HBO	Amsterdam
3	Martin	V	27	Samenwonend, thuiswonende kinderen	MBO	Landsmeer
4	Lianne	V	47	Getrouwd, thuiswonende kinderen	MBO	Ouderkerk aan de Amstel
5	Annemieke	V	38	Getrouwd, thuiswonende kinderen	HBO	Amsterdam

Groep 2

Datum en tijd		Dinsdag 4 december 2018 - Groep 2: 18.30 - 20.30 uur				
Nr	Voornaam	M/V	Leeftijd	Gezinssituatie	Opleiding	Woonplaats
1	Sjahad	M	22	Thuiswonend	HBO	Amsterdam
2	Sammy	V	53	Alleenstaand, uitwonende kinderen	HBO	Amsterdam
3	Jan Hendrik	M	46	Getrouwd	MBO	Amsterdam
4	Irene	V	61	Getrouwd, uit- en thuiswonende kinderen	MBO	Amstelveen
5	Femke	V	35	Samenwonend	HBO	Amsterdam

10 december 2018 (Eindhoven):

Groep 3

Datum en tijd		Maandag 10 december 2018 - Groep 1: 16.00 - 18.00 uur				
Nr	Voornaam	M/V	Leeftijd	Gezinssituatie	Opleiding	Woonplaats
1	Wilte	M	68	Getrouwd, kinderen	MBO	Eindhoven
2	Rianne	V	54	Getrouwd, kinderen	MBO	Eindhoven
3	Joost	M	22	Alleenstaand	HBO	Eindhoven
4	Jaap	M	45	Alleenstaand	LBO	Eindhoven
5	Sylvia	V	56	Getrouwd	WO	Eindhoven

Groep 4

Datum en tijd		Maandag 10 december 2018 - Groep 2: 18.30 - 20.30 uur				
Nr	Voornaam	M/V	Leeftijd	Gezinssituatie	Opleiding	Woonplaats
1	Cor	M	61	Samenwonend, kinderen	HBO	Eindhoven
2	Jolanda	V	58	Alleenstaand, kinderen	MBO	Eindhoven
3	Esther	V	32	Alleenstaand	HBO	Eindhoven
4	Tayron	M	22	Alleenstaand	HBO	Eindhoven
5	Ingrid	V	48	Getrouwd, kinderen	HBO	Eindhoven

Bijlage 3: gesprekspuntenlijst

De kernboodschappen zijn in alternerende format voorgelegd aan de respondenten. Respondenten hebben beide formats voorgelegd gekregen.

Stimulusmateriaal:

- Kernboodschap in dilemmalogica-format → MDL.
- Kernboodschap in doelredenering-format (zonder dilemmalogica) → ZDL.

Alterneringsschema

De twee formats van de kernboodschap worden als volgt verdeeld over de 4 focusgroepen:

Groep	Volgorde	groep	
1	ZDL → MDL	3	MDL → ZDL
2	MDL → ZDL	4	ZDL → MDL

Deze checklist fungeert als een flexibele gespreksrichtlijn. De volgorde en de formulering van de te stellen vragen zijn afhankelijk van de respondenten en het verloop van de groepsdiscussie. Bij de te bespreken onderwerpen wordt telkens doorgevraagd, om het 'waarom' te begrijpen.

00.00	15 min.	Introductie
-------	---------	-------------

- Welkom
- Uitleg onderzoekssituatie:
 - 2 uur durende groepsdiscussie
 - apparatuur en mee-kijkers
 - geen foute antwoorden
 - reageer op elkaar waar relevant, maar praat niet door elkaar heen, etc.
- Voorstelronde respondenten: naam, leeftijd, woonsituatie, kinderen, werkzaamheden, vrije tijd, etc.

00.15	45 min.	Evaluatie eerste versie kernboodschap
-------	---------	---------------------------------------

Int. legt uit een aantal teksten (conform schema bovenaan deze checklist) te willen voorleggen, die de basis kunnen vormen voor communicatie vanuit de Rijksoverheid. Het is dus geen kant-en-klare tekst die zo in de krant komt. Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen hoe jullie tegen de teksten aankijken, welke woorden of zinnen het goed doen of juist niet, etc..

HEEL BELANGRIJK: *Int. vertelt dat het gaat om een tekst die bedoeld is voor een situatie die NU NIET speelt. In de tekst wordt een mogelijk scenario besproken (er zijn meer scenario's denkbaar) en is bedoeld om pas in te zetten mocht het nodig zijn.*

Individuele opdracht per tekst

Int. deelt de desbetreffende tekst uit (met of zonder DL) en vraagt de respondenten om individueel en in stilte de tekst door te lezen. Per tekst worden zij gevraagd om het volgende te doen:

- Markeer woorden/ zinnen:
 - Groen: duidelijk/ aansprekend
 - Rood: onduidelijk/ niet aansprekend
- Vul het begripsdiagram (een geprint formulier) in:
 - Eerste reactie (in steekwoorden)
 - Eerste gevoel dat de tekst oproept (in steekwoorden)
 - Boodschap van de tekst
 - Waardering van de boodschap

Plenaire bespreking per tekst

Int. bespreekt de desbetreffende tekst plenair nadat alle respondenten de individuele opdracht hebben uitgevoerd. Per tekst wordt eerst ingegaan op het diagram en daarna op de markeringen en andere details.

- Eerste reacties, wat valt primair positief/negatief op aan de tekst
 - Int. check: let op mate van duidelijkheid, aspecten die opvallen, etc.
- Welk gevoel roept de tekst bij jou op
- Wat is de boodschap van de tekst
 - Int. check: welke essentie/kern haalt men uit de tekst
- In hoeverre vind je de tekst (o.b.v. inventarisatie markeringen):
 - duidelijk
 - aansprekend/woorden of zinnen die wel of juist helemaal niet aanspreken
- In hoeverre vind je de tekst relevant (maatschappelijk vs. persoonlijk)
 - Int. check: welke delen/ aspecten met name
- In hoeverre komt de tekst geloofwaardig op jou over
- In hoeverre houdt het thema jou bezig
 - Int. check: welke delen/ aspecten met name
 - In hoeverre praat je hierover met anderen; welke (deel)onderwerpen komen dan ter sprake
 - Welk gevoel overheerst dan
- In hoeverre bevat de tekst nieuwe informatie voor jou
 - Int. check: mate waarin er informatie wordt gemist
- Hoe omschrijf je de toon van de tekst
- In hoeverre is het duidelijk wie de afzender is
 - In hoeverre past de tekst bij de overheid/ministerie van LNV
- In hoeverre zou je iets doen/actie ondernemen na het lezen van deze tekst
- Wat zijn de belangrijkste verbeterpunten die je kunt benoemen voor de tekst

01.00	25 min.	Evaluatie tweede versie kernboodschap
-------	---------	---------------------------------------

De tweede versie van de kernboodschap wordt voorgelegd. Int. herhaalt bovenstaande vragen (evaluatie eerste versie kernboodschap) kort.

01.25	20 min.	Context
-------	---------	---------

Voor zover nog niet ter sprake gekomen, wordt de context besproken. Hierbij wordt de casus van Afrikaanse Varkenspest gebruikt om inzicht te krijgen in hoe men in het algemeen aankijkt tegen het doden van dieren als maatregel om de verspreiding van dierziekten tegen te gaan.

Micro

- Wat betekent (betekenen de maatregelen m.b.t.) de Afrikaanse Varkenspest voor jou persoonlijk
- Hoe belangrijk is het voor jou
- Wat wist je ervan (voor je deze teksten had gelezen)
- Welke mening had je (voor je deze teksten had gelezen)
 - Met betrekking tot Afrikaanse Varkenspest
 - Met betrekking tot het doden van dieren als maatregel in het algemeen
- Wat is je mening over (de maatregelen) nu
 - Wat vind je er positief aan
 - Wat vind je er negatief aan

Meso

- In hoeverre is het een onderwerp dat in jouw omgeving leeft, waar over gesproken wordt

- Met welk sentiment wordt er dan over gesproken

Macro

- In hoeverre vind je maatregelen m.b.t. de Afrikaanse Varkenspest belangrijk voor Nederland
 - *Int. zowel specifiek voor deze casus als het doden van dieren als maatregel om de verspreiding van dierziekten tegen te gaan in het algemeen*

Merk

- Wat is de rol van de overheid/het ministerie van LNV
 - *Int. zowel specifiek voor deze casus als in het geval van dierziekten in het algemeen*

Media

- In hoeverre vind je dat de mediaal aandacht moeten besteden aan de Afrikaanse Varkenspest als het gaat spelen
- Met welk sentiment moet er dan over worden geschreven/gesproken
- Welke invloed zou dat hebben op jou/jouw mening over de Afrikaanse Varkenspest / het doden van gezonde dieren

01.45	10 min.	Evaluatie geheel
-------	---------	------------------

- Welke methode van schrijven is het meest aansprekend/ heeft jouw voorkeur
 - *Int. check: let op relevantie, urgentie, call to action*
- Wat zijn de belangrijkste verbeterpunten die je kunt benoemen voor de tekst(en)

01.55	5 min.	Afsluiting
-------	--------	------------

- Additionele vragen opdrachtgever / Vragen vanuit de ondernemers
- Bedanken en handtekening respondenten, let op teruggave stimulusmateriaal

Begripsdiagram

Wat is je eerste reactie op deze tekst (in steekwoorden)?

Wat is je eerste gevoel bij deze tekst (in steekwoorden)?

Wat is de boodschap van deze tekst?

Hoe kijk jij tegen deze boodschap aan (waardering in steekwoorden)?